

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бережная И.В. Методические аспекты оценки уровня сбалансированного развития региона / И.В. Бережная, Н.В. Мельникова // Экономика и управление. – 2010. – № 3-4. – С. 10-18.
2. Геєць В. Інноваційно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку XXI століття / В. Геєць // Банківська справа. – 2002. – № 4.
3. Гладкий О.В. Менеджмент регіонального розвитку : навч. посібник / О.В. Гладкий. – К. : Академвидав, 2013. – 248 с.
4. Державне та регіональне управління : навч. посібник / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, О.П. Дудкіна ; за ред. А.Ф. Мельник. – Тернопіль, 2014. – 452 с.
5. Ленк Г. К методологической интеграции наук с интерпретационной точки зрения / Г. Ленк // Вопросы философии. – 2004. – № 3. – С. 151.
6. Монастирський Г.Л. Теоретичні основи місцевого економічного розвитку / Г.Л. Монастирський // Місцевий розвиток за участі громади : монографія. У 2 т. – Том 1. Теоретичні основи сталого місцевого розвитку, орієнтованого на громаду [за заг. редакцією Петрушенка Ю.М.]. – Суми : Університетська книга, 2013. – С. 92-143.
7. Панухник О.В. Теорія і практика територіальних інтеграційних процесів в регіональних соціально-економічних системах : монографія / О.В. Панухник. – Херсон : Айлант, 2012. – 358 с.
8. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / За ред. З.С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
9. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком / Д.М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
10. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д.М. Стеченко, О.С. Чмир. – К. : Знання, 2005. – 309 с.
11. Стратегія сталого розвитку регіону: монографія / за заг. ред.
12. Александрова І.О. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2010. – 203 с.
13. Хьюбнер К. Что такое миф, в каких отношениях он находится с религией, философией, наукой, искусством, политикой : монография / К. Хьюбнер. – М. : Республика, 1996. – 448 с.

УДК 330:334

Пинда Р.В.*кандидат економічних наук, доцент, докторант
Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України***УПРАВЛІНСЬКІ І МАРКЕТИНГОВІ ПРОГРАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ БУДІВЕЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ**

Функціонування та розвиток будівництва в регіонах України стримують недосконалість інституційного середовища галузі, надмірність державного контролю, недосконалість та прогалини у вітчизняному законодавстві, недостатність державної підтримки. Галузь вимагає створення ефективної системи взаємовідносин. Основним напрямом становлення будівельної галузі в регіонах України є кластеризація.

У статті запропоновано напрями створення управлінських і маркетингових програм реалізації стратегічних завдань формування і розвитку регіональних будівельних кластерів.

Ключові слова: будівельна галузь, інституційне середовище, програми розвитку, маркетингове середовище, комплекс маркетингу, регіональні будівельні кластери, стратегічні завдання.

Pynda R.V. UPRAVLICHESKIE I MARKETINGOVYE PROGRAMMY OBEZPECHENIA RAZVITIYA REGIONALNYKH STROITEL'NYKH KLASTEROV V UKRAINE

Функционирование и развитие строительства в регионах Украины сдерживают несовершенство институциональной среды области, избыточность государственного контроля, несовершенство и пробелы в отечественном законодательстве, недостаточность государственной поддержки. Отрасль требует создания эффективной системы взаимоотношений. Основным направлением становления строительной отрасли в регионах Украины есть кластеризация.

В статье предложены направления создания управленческих и маркетинговых программ реализации стратегических задач формирования и развития региональных строительных кластеров.

Ключевые слова: строительная отрасль, институциональная среда, программы, маркетинговая среда, комплекс маркетинга, региональные строительные кластеры, стратегические задачи.

Pynda R.V. MANAGEMENT AND MARKETING PROGRAMS SUPPORT OF REGIONAL CLUSTERS IN BUILDING UKRAINE

Operation and development of construction in the regions of Ukraine hinder imperfect institutional environment sector, redundancy state control imperfections and gaps in national legislation, lack of government support. Industry requires an effective system of relations. The main direction of the formation of the construction industry in the regions of Ukraine is clustering.

The paper proposed the creation of areas of management and marketing programs implementing the strategic objectives of the formation and development of regional cluster building.

Keywords: construction industry, an institutional, program development, marketing environment, marketing mix, building regional clusters, strategic objectives.

Постановка проблеми. Стратегічні орієнтири та послідовність реалізації політики створення і розвитку регіональних будівельних кластерів, їх дієвість та швидкість отримання бажаних результатів залежать від упровадження поточних управлінських і маркетингових програм. Зокрема, доцільність управлінських програм полягає у ідентифікації послідовності заходів з організації та належного управління створенням і розвитком локальних інтегрованих будівельних систем, маркетингових – у їх

популяризації, поширенні досвіду на інші сфери та види економічної діяльності, в просторовому аспекті, максимальній реалізації ринкового потенціалу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемою виникнення та розвитку кластерних об'єднань займалися відомі науковці, як зарубіжні – М. Портер, М. Енрайт, С. Розенфельд, Д. Якобс, Е.Леммер, Ж. Мингалєва, П. Самуельсон, так і вітчизняні – В. Базилевич, Т. Васильців, М. Войнаренко, Ю. Пинда, С. Соколенко, О. Шевчук, С. Мочерний, В. Фе-

доренко, А. Мельник та інші, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики кластеризації економіки.

Свідчить про постійну увагу до проблематики здійснення державної політики та управлінських програм багатьох дослідників, серед яких: О. Беляєв, В. Василенко, В. Геєць, Г. Іванов, Л.О. Лігоненко, С.Ю. Медведєв, Н.Б. Паліга, П.Рогожин, Е. Уткін, О. Чернявський та інші, що переконує у актуальності досліджень у даному напрямку, проте на сьогодні актуальним залишається регіональний аспект політики формування та розвитку будівельних кластерів, що потребує детальнішого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті визначено узагальнення наслідків неефективного регулювання сфери будівництва в Україні та науково-теоретичне обґрунтування концептуальних підходів до формування управлінських і маркетингових програм створення і розвитку регіональних будівельних кластерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінські та маркетингові програми розвитку локальних інтегрованих будівельних систем потрібно впроваджувати в межах сучасної державної та регіональної кластерної політики як системної сукупності заходів нормативно-правового, інвестиційного, фінансово-бюджетного, інформаційного характеру центральних і місцевих органів влади з створення та підтримки розвитку кластерів різних організаційно-правових форм, спеціалізації, територіальної прив'язки. Як вже зазначалося, головною метою цього напрямку державної політики є зростання конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу підприємств та регіональних економічних комплексів через стимулювання і розвиток регіональних галузевих, зокрема будівельних, кластерів.

Повноцінність розробки і реалізації управлінських програм потребує врахування базових функцій управління, а саме – аналізу, планування, організації, інформування, мотивації та контролю. Щодо аналізу, то перед початком реалізації державної та регіональної кластерної політики у будівельній сфері доцільно провести комплексний аналіз з метою формування необхідної аналітичної бази для подальшого втілення заходів з інформаційної підтримки, формування сприятливих умов та забезпечення її ефективності.

В межах функції аналізу важливо здійснити системне і комплексне дослідження передумов створення регіональних будівельних кластерів, виявлення перешкод та можливостей розвитку окремих кластерів чи їх груп, пошуку спеціалізованих освітніх та фахових програм з проблем розробки і реалізації кластерної політики у будівельній сфері, виявлення можливостей проведення комунікативних заходів та надання інформаційно-консалтингового супроводу, формування баз даних кластерних ініціатив на регіональному рівні.

Функція планування як напрям управлінських програм формування регіональних будівельних кластерів стосується ідентифікації мети, цілей, завдань та інструментів реалізації регіональної будівельної кластерної політики. Якщо її мета зрозуміла – стимулювання та підтримка створення і розвитку регіональних будівельних кластерів, – то цілями визначимо: формування загальної стратегії (з визначенням мотивів, цілей, завдань та напрямів політики розвитку кластерів); надання інформаційно-аналітичної підтримки реалізації кластерної політики у будівельній сфері; використання інструментів та засобів

економічної політики стимулювання розвитку будівельних кластерів; грантова підтримка комплексних ініціатив з розвитку будівельних кластерів та регіональному та місцевому рівнях; сприяння посилення міжрегіональної співпраці у будівельній сфері.

Зауважимо, що плануючи регіональну політику розвитку будівельних кластерів, важливо приділити значну увагу таким її напрямам, як (1) їх організаційно-правова побудова; (2) розвиток інфраструктури; (3) підтримка послуг кластеру на внутрірегіональному та зовнішніх ринках; (4) розвиток інноваційного потенціалу кластерів та їх учасників; (5) нагромадження і ефективне використання інтелектуально-кадрового потенціалу; (6) підтримка бізнес-ініціатив суб'єктів кластеру.

Якщо про пріоритети розвитку організаційно-правової побудови регіональних будівельних кластерів йшлося вище, то головними напрямками створення їх підтримуючої інфраструктури є фінансування проектів з розвитку транспортних та інженерних мереж, зв'язку та комунікацій. Підтримка послуг кластерних утворень на ринках може передбачати діяльність влади з їх сертифікації за міжнародними взірцями, сприяння у проведенні маркетингових досліджень, організаційну підтримку участі у вітчизняних та міжнародних виставкових заходах.

Організаційний розвиток регіональних будівельних кластерів передбачає також визначення територіального розміщення всіх учасників кластерної системи, механізмів гарантування стійкості стратегічних господарських зв'язків у межах кластерного утворення, включно з міжсекторальними, міжвидовими та міжрегіональними учасниками, напрямів довгострокової координації взаємодії учасників у межах програм розвитку будівельного комплексу, інших державних та регіональних стратегій і програм розвитку, інвестиційних проектів та інноваційних процесів, організаційних форм корпоративних систем управління, контролю бізнес-процесів, колективного господарського моніторингу. Для цього в сучасних умовах економічного розвитку регіонів України на базі будівельних кластерів має досягатися консенсус стимулювання розвитку кластерів між представниками бізнесу та регіональної і місцевої влади.

Важливою є й інформаційна функція, покликана забезпечувати як керівництво та учасників кластера, так і органи влади та громадськість інформацією. Для цього при наглядових (спостережних) радах або безпосередньо при базових організаціях кластеру можуть створюватися сектори інформаційно-стратегічного планування з завданнями інформаційного забезпечення діяльності регіональних будівельних кластерів, включно із створенням інтернет-ресурсів, баз даних з напрямів діяльності учасників, проведення моніторингу і розробки рекомендацій з підвищення ефективності господарювання і збільшення їх обсягів, вивчення думок провідних експертів у сфері діяльності кластерів.

Якщо органами державного управління планується змінити існуючий стан справ у певній сфері, їм потрібно реалізувати заходи, які або примусять, або підвищать мотивацію суб'єктів господарювання до необхідних дій. Оскільки інтеграційна діяльність є добровільною, представникам влади важливо сформулювати мотиви і стимули для потенційних учасників кластерних утворень. На нашу думку, належна мотивація має бути створеною й для суб'єктів, що забезпечуватимуть управління та координацію формування і розвитку локальних інтегрованих систем будівництва.

Передусім йдеться про інституції, які могли б виконувати такі завдання:

(1) допомога потенційним та діючим учасникам кластеру у визначенні та максимально ефективного використанні стратегічних можливостей; (2) розробка інституціональних та мережевих механізмів побудови співпраці між головними суб'єктами кластеру; (3) підвищення якості обміну інформацією між дослідними та проектно-кошторисними і будівельними підприємствами, а також сприяння в комерціалізації нових розробок; (4) залучення інвестицій та фінансування менш привабливих з комерційної точки зору робіт в межах кластеру, у т. ч. з управління; (5) розвиток кластерної інфраструктури; (6) формування та реалізація навчальних програм; (7) підтримка і стимулювання розвитку нових ініціатив.

Мотиваційна функція місцевої влади може проявлятися й у організації навчальних програм, оновленні всіх елементів інфраструктурного забезпечення діяльності кластерів, наданні корпоративних переваг для суб'єктів середнього та великого бізнесу щодо розширення їх можливостей на місцевому, регіональному, національному та міжнародному ринках; покращенні можливостей функціонування стратегічних об'єднань і мереж; поширенні знань та передового досвіду; систематичному навчанні та підвищенні кваліфікації персоналу тощо.

Серед управлінських програм функціонування і розвитку регіональних будівельних кластерів важливе значення відводиться функції контролю. Власне його недостатність вважаємо однією з основних причин невисокої ефективності більшості державних та регіональних програм, що реалізуються на сьогодні в нашій державі. Функція контролю має передбачати постійне спостереження за виконанням чи невиконанням поставлених завдань і планових показників у їх межах. Натомість в нашій державі спостерігаємо практику, коли в преамбулі програм розвитку будівельної галузі вказуються планові значення показників, а після їх реалізації ніхто не несе відповідальності за невиконання плану. Більше того, в багатьох випадках фактичні та планові значення показників навіть не звіряються, а при розробці нових програм не аналізуються причини невиконання попередніх і планування нових значень показників здійснюється без належного наукового обґрунтування.

При реалізації регіональної політики розвитку будівельних кластерів потрібно відійти від цієї практики та істотно підсилити функцію контролю. Це по-

требує запровадження постійно діючого моніторингу результатів політики в аналізованій сфері. Вважаємо, що цільові індикатори та показники можуть формуватися за такими групами:

1) обсяги діяльності з розбудови кластерів (кількість сформованих та діючих координаційних рад кластерів, площадок інвестиційно-інноваційного співробітництва, базових (координуючих) організацій; кількість суб'єктів – учасників кластерних утворень; обсяги діяльності (проектно-виробнича потужність та рівень її використання, виробнича програма, дохід, витрати тощо) регіональних будівельних кластерів; показники фінансово-економічної ефективності функціонування кластерів; рівень капіталізації кластерів, їх учасників та будівельного комплексу регіону);

2) рівень конкурентоспроможності локальних інтегрованих будівельних систем (кількість будівельних проектів, що реалізуються, обсяги їх фінансування та частка фінансування зовнішніх (у інших регіонах та ринках) проектів; обсяги залучених інвестицій та ефективність реалізації інвестиційних проектів; ринкова частка регіональних будівельних кластерів; якість та конкурентоспроможність їх послуг; кількість та частка збиткових чи неефективно функціонуючих учасників кластерів);

3) ефективність інноваційної діяльності (обсяг виконаних на базі інноваційної інфраструктури робіт та наданих послуг; кількість результатів інтелектуальної творчої діяльності; кількість нових робочих місць з інноваційним характером діяльності, створених учасниками кластерів; кількість підготовлених кадрів чи працівників, що пройшли підвищення кваліфікації, інноваційно-орієнтованих працівників);

4) енергоощадність та витратомісткість (загальні та питомі показники споживання енергоресурсів; кошторис витрат та калькуляція собівартості будівельних робіт і послуг; рівень змінних та умовно-постійних витрат; показники доходу та ресурсовіддачі);

5) рівень розвитку та ефективності використання інтелектуально-кадрового потенціалу (структурні характеристики рівня освіти, кваліфікації та фахової підготовленості персоналу; рівень інтелектуальної активності працівників учасників кластерів; кількість отриманих охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності та сума і частка нематеріальних активів у структурі балансу кластерів; продуктивність та ефективність праці; показники рівня оплати праці та руху персоналу кластерних утворень);

6) розвиток інфраструктури регіональних будівельних кластерів (показники кількості агенцій нерухомості, девелоперських структур, проектно-конструкторських бюро, науково-дослідних та навчальних організацій, підприємств консалтингу, фінансово-кредитних установ та інвестиційних фондів, виробників та постачальників обладнання і ресурсів, будівельних матеріалів, маркетингових та інших ринкових інституцій, з якими співпрацюють учасники кластеру, а також обсяги інформаційної та фінансової співпраці).

Головним завданням розробки і реалізації маркетингових програм розвитку регіональних будівельних кластерів вважаємо створення сприятливого для цього ринкового середовища за для заохочення усіх суб'єктів, причетних до формування і розвитку в регіонах нашої держави кластер-

Рис. 1. Маркетингове середовище функціонування локальних інтегрованих будівельних систем (розроблено автором)

них утворень. Йдеться про будівельні підприємства усіх форм власності, розмірів та спеціалізації, профільні органи державного управління, споживачів послуг.

Для впровадження маркетингових інструментів потрібно усвідомлювати складові середовища функціонування локальних інтегрованих систем (рис. 1), працювати над їх удосконаленням, а також реалізувати складові маркетингового комплексу, адаптовані до сфери функціонування регіональних будівельних комплексів. Зокрема, вважаємо, що комплекс маркетингу, на який потрібно спрямовувати зусилля при реалізації маркетингових програм складається з таких чотирьох структурних елементів: економічний ефект для громади, підприємств та регіональних економік; створення суб'єктів – пілотних регіональних будівельних кластерів; формування ринку регіональних будівельних кластерів; забезпечення розвитку регіональних економік на кластерних інноваційних та інтегрованих засадах (рис. 2).

Ефект, що буде забезпечений від створення і функціонування регіональних будівельних кластерів, виступає ціною того «продукту», який буде отриманий від ефективної державної політики в аналізованій сфері.

Причому перевагою того результату, що буде отримано, є ефект синергії – вигода для громади, підприємств – учасників локальних інтегрованих систем, а також регіональних і місцевих економічних комплексів.

Продуктом, що буде запроєктований, створений та процес виведення якого і успішне та довгострокове конкурування на ринку, є безпосередньо регіональні будівельні кластери. Відтак, цей напрям також має знайти своє належне місце у маркетингових програмах їх розвитку та передбачати формування сприятливого маркетингового середовища для діяльності учасників регіональних кластерних ініціатив у будівельній сфері. Важливо, щоб були розроблені та імplementовані інструменти з формування і довгострокової підтримки особливої творчої атмосфери конкуренції та партнерства між учасниками кластерів, розвитку креативності в їх діяльності навіть в умовах, коли зовнішніх стимулів у них до цього не виникає.

Зауважимо, що реалізація маркетингових програм поширення регіональних будівельних кластерів може бути узгодженою з комплексними маркетинговими програмами розвитку територій. Таким чином буде забезпечено не лише створення мережі локальних інтегрованих будівельних систем, але й удосконалення системи стратегічного управління регіональним та місцевим розвитком, що забезпечує зростання комплексності і збалансованості розвитку регіонів та розміщення їх продуктивних сил.

Відтак, досить перспективним може стати узгодження програм формування ринку регіональних будівельних кластерів та реалізації концепцій маркетингових регіональних карт. Ринок регіональних будівельних кластерів – це місце узгодження інтересів його суб'єктів – представників попиту (представників влади, громади і підприємництва на той позитивний ефект, що очікується отримати) та пропозиції (з боку економічного та маркетингового потенціалу потенційних учасників будівельних кластерів).

Не менш важлива роль у комплексі маркетингу в процесі формування і розвитку регіональних буді-

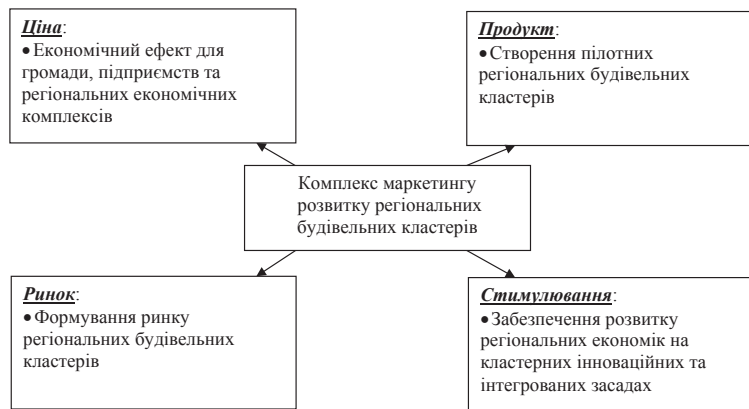

Рис. 2. Елементи комплексу маркетингу розвитку регіональних будівельних кластерів (розроблено автором)

вельних комплексів має відводитися такому елементу, як «стимулювання», що в традиційних маркетингових концепціях відповідає за доведення продукту до кінцевого споживача. В даному аспекті стимулювання характеризується вирішенням завдань розвитку регіональних економік, причому на кластерних, інноваційних та інтегрованих засадах.

Висновки. Вважаємо, що побудова регіональних програм розвитку локальних інтегрованих систем у будівельній сфері за функціями управління та елементами комплексу маркетингу дозволить організувати процес, основними складовими якого є аналіз, планування, реалізація планів та контроль за здійсненням заходів, спрямованих на встановлення, зміцнення і підтримання взаємовигідних обмінів з цільовими ринками для досягнення цілей суб'єктів системи регіональних будівельних кластерів, а, відтак, – забезпечить їх належну динамічність та високу дієвість.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер. – К. : Вільямс, 2001.
2. Васильців Т.Г. Удосконалення дозвільної системи діяльності малих і середніх підприємств / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
3. Войнаренко М.П. Особливості регіональної політики функціонування будівельних кластерів в Україні / В.П. Войнаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2012_68/statii/8.pdf.
4. Державна регіональна політика України : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
5. Канищенко Н.Г. Формування національних галузевих кластерів в умовах інтернаціоналізації / Н.Г. Канищенко // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. – 2006. – Вип., 4(59). – С. 70-73.
6. Орловська Ю.В. Системний вплив просторово-кластерних утворень у будівництві та соціально-економічний розвиток регіону / Ю.В. Орловська та ін. // Економічний простір. – 2008. – № 20/2. – С. 5-13.
7. Асаул А.Н. Закономерности и тенденции развития современного предпринимательства: Кластеры – сетевые территориальные. – Интернет-ресурс Адміністративно-управлінського порталу. – Режим доступу : <http://www.aup.ru/books/m76/>.
8. Лапшина Е.Е. Инновационные подходы к организации логистического отраслевого строительного кластера как фактора экономического развития Калужской области / Е.Е. Лапшина – Отраслевая экономика. – № 3. – М. : УЭК, 2012. – С. 46-52.
9. Петров А.А. Организационно-экономические аспекты формирования строительных технопарков / Петров А.А. – Экономические науки. – № 3. – М. : РАЭ, 2012. – С. 103-105.
10. Porter Michael E. Clusters and the New Economics of Competition / Michael E. Porter // Harvard Business Review. – 1998. – November-December.